

26.02x36.24	1	4	עמוד	24 שעות	25/01/2024	89028941-1
לטיפול: עיון בספרות שואה לגיל הרך - מאת יעקבה סצ'רדוטי - 25910						

צילום: יובל חן

איך להסביר לילד

פרופ' יעקבה סצ'רדוטי חקרה עשרות ספרי שואה לילדים, שמנסים לתווך זוועות לגיל הרך • ואז הגיע 7 באוקטובר | יאיר קטן | עמ' 4

לקראת יום השואה הבינלאומי

סיפור בהמשכים

← "רחוק רחוק ומוזמן מוזמן קרה הנורא מכל, אך הוא שייך לעבר, לא להווה ולא לעתיד".

כאשר פרופ' יעקבה סצ'רדוטי מהמרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט כתבה את המי שפט הזה, היא לא שיערה בנפשה שתתרחש מת- קפה כמו ב-7 באוקטובר. ספרה החדש, "מה נספר לטף: עיון בספרות שואה לגיל הרך", שיצא לאור לפני מספר חודשים, מתאר את הדרכים שבהן מחברי ספרים אלו מתווכים לילדים את האירועים הקשים שעוברות הדמויות, הטראומות שלהן, כו- לל המחשבה שאיתה פתחנו - אל תראגו, זה כבר נגמר ומאוד רחוק מאיתנו. ואז - תופת בישראל. אבל סצ'רדוטי, שזוהו ספרה השלישי, מאמינה כי ניתן לשאוב מהסיפורים הללו השראה לטיפול גם בטראומות של היום, ולתת לילדים אפשרות לעבד את מה שעברה ישראל ועברו בעצמם. "אחרי 7 באוקטובר שמעתי השוואות ליום כיפור, לשואה ולפוגרומים", אומרת סצ'רדוטי, "אבל אני לא אוהבת להשוות. זה היה אירוע נורא בפני עצ- מו. כדי להתמודד, אני חושבת על דברים שניתן להיעזר בהם, מהם הכלים שנמצאים נכון להיום ברשותנו כדי לעבוד עם הילדים. זה לא עניין של השוואה בין השואה להיום, אלא האופן שבו הילדים בסיפורים שחקרתי התמודדו עם מצבים של קושי, ואיך שמתווכים את הזוועות לקוראים. ההתמודדות היא אותה התמודדות, וצריך לעודד אותה - בריחה מהמציאות באמצעות הרמיון".

איך משיגים את המטרה הזו?

"ברגע שילד בורה מהמציאות, הוא יכול לתקן אותה. הוא לוקח את המושכות לידיים, יש לו פתאום כוח. אם פגעו בהוריו, בדמיון הוא יכול לעשות משהו בקשר לזה. זה נורא יפה. הוא יוצר לעצמו מקום יותר נוח ונעים. גם המשחק שייך לזה - הוא חשוב לילדים בגיל הרך, והם מדברים דרכו ודרך חפצי מעבה. אנחנו חייבים לשים לב למה שקורה במשחק שלהם, על מה הם מדברים במהלך המשחק, באילו משחקים הם בוחרים. הם מדברים הרבה דרך הבובות והחברים הדמיוניים. אלו דברים שעולים בספרות השואה ופתאום אנחנו רואים כמה הם רלוונטיים. היום זה אותו דבר - המשחקים מדבררים את מה שהילדים לא יכולים להביע באופן ישיר".

סצ'רדוטי, חוקרת ספרות וספרות ילדים, נית- חה במחקרה 33 ספרי שואה לגיל הרך שפורסמו משנות התשעים ועד היום, ביניהם "הרובי של פרד" של איריס ארגמן, "חיבוק של אהבה" של ד"ר גילה מצליח-ליברמן ו"המגירה השלישית של סבא" מאת ג'ודי טליקופלמן. בשנות האל- פיים כמות ואיכות ספרי הילדים על השואה עלתה, אך טראומות קרובות יותר לילד היש- ראלי כמעט ואינן מטופלות בז'אנר. אחד מאלו שכן יצאו, ושחזר לתודעה לאחרונה, הוא "שירת הטריגר" - על צלילים שמבהילים, העוסק בחיים בעוטף בצל האיום. את הספר כתבה לילך קיפניס ז"ל, עובדת סוציאלית ומטפלת באמנות שנרצחה בשבת השחורה בקיבוץ בארי.

"הלוואי שבעקבות 7 באוקטובר ייווצר עכשיו גל של כתיבה שתפקידה לעזור לילדים להת- וודד עם מצבים של קושי", אומרת סצ'רדוטי.

"אחרי צוק איתן ממש התחננתי בטור שכתבתי בפני סופרי הילדים שיעשו זאת, אבל רוב הכותבים שפירסמו ספרים על שגרת החיים הזו לא היו סופרים, אלא אנשים שהרגישו שחסרה התייחסות לנושא. בארץ כותבים על שלום, שזה נפלא וחשוב נורא, אבל מאז מלחמה זה דבר בוכה של תרצה אתר שיצא ב-1975, אין לנו ספרות כזו, גם לא כזו שמתייחסת להורה שיצא למילואים או לחוויה הקשה של חיים תחת אש. אין לנו בארסנל ספרים שאפשר להיעזר בהם, ולכן המציאות מכריחה אותנו לחפש חלופות שיסייעו להתמודד עם מצב אינורמלי, משהו שיהיה קרוב יחסית מבחינה נושאת".

בוודאי יהיו הורים שיתהו מדוע צריך לטפל בטראומה אחת על ידי חשיפה לטראומה אחרת.

"תלוי לאיזה סיפור נחשפים. ההמלצה שלי היא להשתמש בספרי השואה לילדים שראו אור בשני העשורים האחרונים, שם הרגש הוא יותר על כלים להתמודדות, מסרים הומניים. לא מדובר בספרות טראומטית שמדברת על רצח או רכבת לאושוויץ, אלא על היופי שבאנושות ובאדם, חוסן אנושי, הישרדות, חסה, אנשים שלא עמדו מהצד אלא אמרו 'אם אני לא אעשה, מי יעשה?' מה שמתקשר לרוח ההתנדבות של היום. אלו דברים שיכולים לחזק. בחלקם, המילה 'שואה' כלל לא מוזכרת. הם עוסקים בדרך שבה ילדים מתמודדים עם קשיים".

את עוסקת גם ב"גבול הגיל", הרף הרצוי לחשיפה עבור הילד הרך.

"אפשר להקריא להם את הסיפורים הללו כבר מגיל שלוש-ארבע. ילדים הם סופר-הכמים, קולטים הכל, יותר ממה שאנחנו חושבים. אני לא אומרת שצריך לפרט באוזניהם את הזוועות, אבל הם שומעים את החדשות כשאנחנו מאזינים להן, ותשומת הלב שלהם עמוקה. צריך לתווך את זה באוצר המילים שלהם, כי אם לא נעשה זאת, הם ימלאו את החסר בדברים גרועים יותר".

זו משימה לא פשוטה עבור הורה.

"ההורים צריכים ליוזם. לפעמים העיניים של הילד שואלות ולא הפה שלו. חייבים להיות רגי- שים למה שקורה בגן, אם יש רגרסיה בהתפתחות, אם יש ביעוטי לילה, אי-אפשר לחכות לילה, זה לא עובד ככה. באמצעות ההתנהגות, כמו חזרה להרטה, נבין שהם מבקשים מאיתנו עזרה".

מדכדך לקרוא שספרות השואה מונגשת לילד ממקום של כוח ושל התחלה חדשה, ול- חשוב על הטראומה שעברו הילדים של היום. ב"סיפורה של לולו - ילדה קטנה בשואה" שאת מצטטת, עליזה טייטלבוים אפילו פונה לקהל ואומרת: "אל דאגה ילדים! לכם לא יקרה דבר כזה ולא דומה לזה!"

"נכון שגם קרב ההישרדות פה מפחיד, אבל גם הוא מגיע ממקום של כוח, כי הילד לומד שאנחנו לא תלויים במישהו אחר שיגן עלינו, יש לו צבא. אנחנו לא מתווכים לו שהייתה פשלה, כי אז בא- מת נהיה בבעיה, אלא שקרה משהו קשה, אנשים נפגעו ואנחנו עצובים - ורוצים לתת לו רשת של ביטחון. קרתה טראומה, אבל יש מי ששומר עלינו. זה שלנו, זה הסיפור שלנו".

מתקפת 7 באוקטובר והמלחמה בעזה הותירו הורים רבים חסרי אונים בשאלה כיצד לתווך לילדיהם הקטנים את המציאות הקשה.

פרופ' יעקבה סצ'רדוטי, מחברת הספר "מה נספר לטף: עיון בספרות שואה לגיל הרך" שיצא לאור לפני מספר חודשים והפך לפתע רלוונטי לילדים, מאמינה שסיפורי השואה מעניקים כלים לטיפול בטראומות של היום. "זו לא ספרות שמדברת על רכבת לאושוויץ", היא מסבירה, "אלא על התמודדות עם קשיים, על חוסן ועל היופי שבאנושות ובאדם"